

ТАЛАБАЛАРНИ ЭСТЕТИК ТАРБИЯЛАШ ВА КАСБИЙ ТАЙЁРЛАШДА ДЕКОРАТИВ-АМАЛИЙ САНЪАТНИНГ ЎРНИ

Балтаева Халима Тўрабаевна,

УрДПИ “Санъатшунослик” кафедраси ўқитувчиси

Ҳозирги вақтда жамият янги авлод мутахассисларини тайёрлаш ва тарбиялаш масалаларини чуқур англашни талаб қилмоқда. Педагогика олий таълим муассасаси талабаларни санъат билан таништирувчи ижтимоий муассаса сифатида, эстетик-педагогик цикл субъектлари орқали шахсни ривожлантириш тизимида асосий бўғин вазифасини бажаради.

Талабаларда воқеликка эстетик муносабатни шакллантиришнинг асосий вазифалари қуйидагилардан иборат: талабаларнинг идрок этиш, тушуниш ва қадрлаш қобилиятини ривожлантириш. Атрофдаги воқелик ва санъатдаги гўзаллик, ҳаётни тушуниш учун санъат воситаларидан фойдаланиш кўникмаларини шакллантириш; инсон муносабатларида гўзаллик тушунчасини ривожлантириш, кундалик ҳаётга гўзаллик киритиш истаги ва қобилияти.

Талаба ёшларни эстетик тарбиялаш тизимининг шаклланишини прогрессив ривожланиш тарихида ҳам кўришимиз мумкин. Педагогик фикр ва эстетик тарбия масалалари олий мактаблар ўтмишдаги илмий-педагогик фикр тарихида маълум ўрин эгаллаган, гарчи бунинг учун махсус ўқув муассасалари фақат 19-асрда пайдо бўлган.

Қадимги юнон файласуфларининг эстетик тарбиянинг аҳамияти ҳақидаги таълимоти ва Аристотелнинг инсон фаолияти ҳақидаги позицияси шуни кўрсатадики, агар у “интенсивлашган” бўлса, одам завқ билан ишлайди. Аристотел санъатнинг ёшларни эстетик тарбиялашдаги муҳим роли ҳақида ҳам фикр юритган. Рим ўқитувчиси Макс Фабиус Квинтилиан педагогикада биринчилардан бўлиб эстетик тарбияга қўйиладиган талабларни шакллантирди, улар орасида ҳиссиёт ҳам бор эди. Ўрта асрларда эстетик тарбия масаласи яна бир карра кўриб чиқилган.

Уйғониш даврида эстетик тарбия шахс идеалига мувофиқ амалга оширилди.

Декоратив амалий санъат йўналиши замонавий жамият эҳтиёжларига жавоб берадиган, эстетик жиҳатдан мукаммал ва юксак маҳорат яратишга қаратилган бадий, шунингдек, илмий ва педагогик фаолиятни ўзида мужассам этган профессионал-педагогик ва касбий-ижодий фаолиятни амалга оширишга кадр ва мутахассисларни тайёрлашга қаратилган. Сифатли ноёб объектлар ва маҳсулотлар, эстетик муҳитини шакллантириш ва аҳолининг маданияти ва турмуш даражасини оширишга қаратилган. Эстетик жиҳатдан мукаммал маҳсулотлар ва объект-фазовий муҳитни яратиш эстетик тарбиясиз мумкин эмас.

Эстетик тарбия - бу гўзалликни идрок этиш, ҳис қилиш, кадрлаш ва бадий кадриятларни яратишга қодир бўлган ижодий шахснинг мақсадли жараёни. Эстетик тарбия - бу шахснинг воқеликка эстетик муносабатини ривожлантиришнинг мақсадли жараёни. Бадий таълим эстетик тарбиянинг муҳим қисми бўлиб, санъатдан тарбиявий таъсир сифатида фойдаланади, махсус қобилиятларни шакллантиради ва маълум турдаги истеъдодларни ривожлантиради жумладан, амалий санъат, ҳунармандчилик ва бошқалар. Эстетик тарбия юксак маданиятли шахсни шакллантиришнинг зарурий шартидир. Эстетик тарбия деганда, ҳаётдаги ва санъатдаги гўзалликни идрок этиш, тўғри тушуниш, баҳолаш ва яратиш қобилиятини ривожлантиришни тушунилади. Унинг асослари мактабгача ёшдан қўйилади ва бутун умр давом этади. Эстетик тарбиянинг вазифаларини икки гуруҳга бўлиш мумкин. Биринчи гуруҳ вазифалари атрофдаги дунёга эстетик муносабатни шакллантиришга қаратилган: табиатдаги, санъатдаги гўзалликни англаш қобилиятини ривожлантириш, бадий дидни ўстириш ва гўзалликни билишга бўлган эҳтиёжни тарбиялашдир. Иккинчиси, турли хил санъат йўналишлари бўйича бадий маҳоратни шакллантириш учун: тасвирий ва амалий санъатни бошқаларга ўргатиш.

Талабаларга эстетик тарбия бериш вазифаларини тўлиқ амалга ошириш учун ҳодиса ва санъат асарларига бой муҳит, уларнинг мустақил фаол ижодий фаолияти ва ўқитувчининг ҳар бир талабага индивидуал ёндашиши зарур.

Шу боисдан, декоратив-амалий санъатнинг талабалардаги эстетик тарбияни оширишда катта имкониятларга эга. Юксак эстетик фазилатлари

шакллантиришда декоратив-амалий санъатни ўрганиш муҳимдир. Бу орқали шахсни шакллантиришда унинг касбий маҳоратини оширишга ҳам ёрдам беради.

Ҳар қандай халқнинг, шу жумладан ўзбекларнинг декоратив ва амалий санъати ҳам ўзига хосдир. Унда ҳам бошқа халқларнинг декоратив-амалий санъатида миллий ўзига хосликнинг ўзига хос хусусиятлари, унинг маданияти, турмуши ва ҳўжалиги, дини ва дунёқараши ривож шариоитларидан келиб чиққан ҳолда намоён бўлади. Ўзбек ҳунармандларининг асарлари нақшли тўқиш ва гиламдўзлик, зардўзлик, тош ва ёғоч ўймакорлиги, чарм ва заргарлик санъати, кулолчилик ва ҳаттотлик санъати каби санъат турлари билан ифодаланади. Халқ амалий санъатининг бу турларининг барчаси асрлар давомида ривожланган ўзига хос комплексга эга.

Талабаларнинг касбий фаолиятини ташкил этишда декоратив-амалий санъат катта аҳамиятга эга. Талабаларда ижодий фикрлаш бойийди. мисол учун, бадий ҳунармандчиликни ўрганиш ва амалиётда қўллаш талабаларнинг ижодий тафаккурини ривожлантиради, уларга асл ғояларни топиш, муаммоларни ечиш, муаммоларга ижодий ёндашишга сабаб бўлади. Дизайн ва безатиш кўникмалари шаклланади. Дизайн, композиция ва амалий безак асосларини тушуниш орқали ҳар қандай касбий фаолиятда ишнинг самарали бўлишида аҳамиятлидир. Архитектура, интерьер дизайни, мода ва ҳатто маркетинг каби кўплаб профессионал соҳаларда дизайн ва безатиш компонентлари муҳим ҳисобланади. Декоратив санъат кўникмаларига эга бўлган талабалар уларни ўзларининг касбий фаолиятида қўллашлари мумкин. -Тасвирий саводхонлик: Декоратив санъатни билиш ва тушуниш талабаларда тасвирий саводхонлик ва тасвирий элементларни таҳлил қилиш кўникмасини шакллантиришга ёрдам беради. Бу визуал алоқа муҳим рол ўйнайдиган профессионал соҳаларда фойдали бўлиши мумкин.

-Ижодий энергияни рағбатлантириш билан санъат ва ҳунармандчилик бўйича амалиёт ижодий энергияни рағбатлантиради ва талабаларнинг касбий фаолиятига қизиқишини сақлаб қолишга ёрдам беради.

Декоратив санъат ҳақидаги билимлар талабаларнинг касбий ўсишида ҳам фойдали бўлади. Бу уларнинг меҳнат бозорида рақобатбардошлигини ошириши мумкин бўлган қўшимча кўникма ва малакалар билан таъминлайди. Амалий санъат ва ҳунармандчиликда ишлаш, шунингдек, мулоқот қобилиятларини ривожлантиришга кўмаклашади, чунки у кўпинча ҳунарманд ва мутахассислар билан ҳамкорликни ўз ичига олади.

Хулосага қилиб айтганда, талабаларни эстетик тарбиялашда ва касбий тайёрлашда амалий санъатнинг аҳамияти катта.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР

1. Jumanazarovna, O. N. (2023). O'zbekiston tasviriy san'atida tarixiy janrda yaratilgan asarlar orqali talabalarning badiiy tasavvurlarini o'stirish. PEDAGOGS jurnali, 33(2), 137-144.
2. Ibadullayeva, N. E., Ibadullayev, S. E., & Otaxanova, N. J. (2022). Tasviriy va amaliy san'at bo'yicha tashkil etiladigan togaraklarda o'quvchilarni ijodkorlik faoliyatiga yo'naltirish va to'garaklar faoliyatini yo'lga qo'yishning uslubiy jihatlari. In КУЛЬТУРОЛОГИЯ, ИСКУССТВОВЕДЕНИЕ И ФИЛОЛОГИЯ: СОВРЕМЕННЫЕ ВЗГЛЯДЫ И НАУЧНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ (pp. 65-69).
3. Berdiyev Doston Abduvoitovich. (2023). tasviriy san'atning fanlararo aloqalar tizimidagi o'rni. PEDAGOGS Jurnali, 31(1), 142–148.
4. Abduvoitovich B. D. Tasviriy san'atda innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanishning ahamiyati //so'ngi ilmiy tadqiqotlar nazariyasi. – 2023. – T. 6. – №. 4. – С. 54-58.
5. Berdiyev Doston Abduvoitovich. (2023). Steam ta'limini tatbiq etish orqali tasviriy san'at fanini o'qitish metodikasi mazmunini takomillashtirish usullari. O'zbekistonda fanlararo innovatsiyalar va ilmiy tadqiqotlar jurnali, 2(18), 187–193. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7843850>
6. Berdiyev Doston Abduvoitovich 2023. Umumta'lim maktablarida tasviriy san'atni o'qitish muammolari (tasviriy san'atni o'qitish metodikasi tarixi). Scientific Impulse. 1, 9 (May 2023), 520–527.

